

СТАТТІ. ДОСЛІДЖЕННЯ

Петро Когут

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ПОЛІТИКО-ВЛАДНИХ ЦІННОСТЕЙ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

© Когут П., 2006

Досліджується персональний аспект ціннісної основи політико-владних відносин. Розкрито значення, показано місце та визначено роль персоніфікованої ціннісної системи у формуванні новітніх засад здійснення політичної влади в європейському співтоваристві.

Personal aspect of value basis of the political and power relations is examined. Significance, place and role of personified value system in forming the new principles of political power in European community are defined.

Постановка проблеми. Політична влада – це складне та багатогранне явище, якому притаманна висока динаміка. Характер цієї динаміки визначається сумарним впливом багатьох суспільних чинників, що мають різний ступінь значущості, а відтак – і різний вплив на політичну владу. Проте місце політико-владних цінностей в спектрі цього впливу – особливе. Це зумовлено тим, що політична влада загалом та її окремі елементи зокрема можуть бути об'єктом владних відносин, лише якщо вони становлять певну (більшу чи меншу) цінність для суб'єктів. Без ціннісного взаємозв'язку між суб'єктами з приводу політичної влади політико-владні відносини між ними виникнути не можуть.

Цінності політичної влади завжди мають персоніфікований характер. Адже, в принципі, про неї як про цінність можна говорити лише в контексті певної особи-персони чи соціального утворення – соціоперсони. Нині ж, на основі суспільно-політичних тенденцій, що отримали вираження у понятті “європейська інтеграція”, формується новітнє європейське соціальне утворення. Воно, безумовно, набуває персоніфікованих ціннісних ознак, зокрема і у сфері політики та владних відносин. Тому дослідження персоніфікації політико-владних цінностей в контексті європейської інтеграції є важливою політологічною проблемою, що й зумовлює вибір теми цієї статті.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретико-методологічною основою статті є роботи, в яких розкрито фундаментальні засади політики [12, 3, 2], влади [5, 16], персоніфікації [9, 1, 13, 8]. Важливе місце належить працям, у яких науково осмислено цінності [4] та основні аспекти європейської інтеграції [11, 14, 15]. Однак наукових розробок, які б досліджували проблеми персоніфікації політико-владних цінностей, в контексті європейської інтеграції, нині немає.

Метою статті є опрацювання сучасних проблем європейської інтеграції з позицій персоніфікації цінностей політичної влади, яке спрямоване на пошук перспективних напрямків вдосконалення політико-владних відносин в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Персоні, загалом, притаманне багатоманіття інтересів. Воно проявляється в двох основних аспектах. По-перше, в урізноманітненні сфери зацікавленості персони, і, по-друге, в постійній динаміці цього різноманіття. Персоніфіковане багатоманіття разом з його динамікою втілені у понятті “політика”, що, окрім іншого, становить собою, з одного боку, систему взаємозв'язків персони з соціумами і суспільством, а з іншого – складну систему взаємозв'язків між соціумами і соціумів з суспільством [17, с. 329-330].

Політика як система може успішно функціонувати, якщо вона представляє інтереси персони, соціальних утворень, держави тощо. Ефективність цього функціонування значною мірою залежить від ступеня реального представлення таких інтересів. Тому саме цей аспект зумовлює цінність політики. Адже чим вищий рівень відображення інтересів персони в ній, тим більшою є і її цінність.

Політика – це у певний спосіб організована система, яка функціонує на основі відповідних закономірностей. Як впорядкована система, політика справляє і відповідний вплив на суспільство. Цей вплив має специфічний характер і реалізується через політичну владу. Об'єктами політико-владного впливу є особи-персони, соціальні утворення, держава, суспільство, міждержавні та міжнародні об'єднання, а також

відносини між ними. У цьому контексті політико-владний вплив є цінністю, тому що він, по-перше, забезпечує впорядкованість відносин між суб'єктами, а, по-друге, виконує функцію представництва їхніх політичних інтересів. Тому й цінність політичної влади більша тоді, коли наявний вищий ступінь суспільної впорядкованості, досягнутий за її допомогою, і коли забезпечено високий рівень практично-функціонального відображення інтересів суб'єктів в суспільстві.

Інтенсифікація європейських процесів в останні роки, розширення Європейського Союзу привнесли нові елементи в політику та систему здійснення влади, змінюють їх, а тому й вимагають їхнього вдосконалення відповідно до викликів часу. Через це нові аспекти в політико-владних відносинах, зумовлені сучасним характером європейської інтеграції, вимагають переосмислення багатьох сторін нинішнього розуміння політики та влади і, насамперед, перегляду підходів до сприйняття ціннісної системи.

Переосмислення політико-владних відносин як цінностей сучасності необхідно розпочинати з їхньої першооснови. На нашу думку, такою першоосновою виступає персона. Саме вона продукує первинний політичний інтерес, який уже сам по собі є первинною політичною цінністю. Тому вже на первинному рівні свого прояву політичний інтерес виступає як персоніфікована ціннісна сутність.

Персона – це багатогранне явище. А її політичні інтереси є певною системою, окремі елементи та форми проявів якої становлять для неї більшу чи меншу цінність в певній політичній ситуації. Разом з тим, політичні інтереси персони не є сталими. Вони перебувають у постійному розвитку та взаємодії з іншими політичними інтересами і на цій основі виробляють нові ціннісні елементи. Тому цінність політичного інтересу персони полягає не лише в його якнайповнішому представництві, але й у відображенні його ціннісної динаміки. Якнайповніше і якнайточніше відображення цінностей персони та характеру їхнього динаміки в політичних інтересах формує необхідну передумову для створення надійної першооснови будь-якої політичної системи, зокрема й для політичних відносин європейського співтовариства. І, навпаки, допущені в цьому процесі помилки закладають основу генезисних політичних проблем, вирішення яких стає засадничо неможливим на будь-яких рівнях, окрім первинного.

Отже, вихідною цінністю політико-владних відносин є адекватність відображення політичних інтересів персони. Чим вищий рівень такого відображення, тим більшу цінність воно становить для персони. Разом з тим, відображення політичних інтересів персони завжди виступає і як динамічне явище. Тому принципово важливим елементом ціннісного характеру є також адекватність відображення цієї динаміки в персоніфікованій системі цінностей.

Персона, незважаючи на свою глибинну індивідуальність та неповторність, – це соціальне явище. Її персоніфіковані особливості опосередковуються засобами соціальних утворень, першоосновою яких вона й виступає. Тому політико-владні цінності персони відіграють роль першоджерела формування і функціонування складної ієрархічної системи цінностей суспільства. У цій системі цінностей вирішальна роль належить двом чинникам, зокрема: адекватному відображенню ціннісної персоніфікованої сутності як динамічного явища, і адекватності його передання та представлення на усіх рівнях системи політико-владних цінностей.

Соціальне утворення в політологічному розумінні – це колектив індивідів, які вступають у певні взаємодії і формують соціальні відносини [10, с. 108]. Однак ця взаємодія, а відповідно й сформовані на її основі соціальні відносини можуть виникати тоді, коли в індивідів проявляються інтереси і виникають потреби персоніфікованого характеру. Тобто соціальне утворення може виникнути лише на персоніфікованій основі. Поява такого утворення, безумовно, становить політичну цінність для кожної окремої персони, що входить до нього, тому що в цьому утворенні представлена її персоніфікована сутність.

Однак, ввібравши в себе персоніфіковані сутності власних суб'єктів, соціальне утворення набуває принципово нових сутнісних ознак, що випливають з сукупності персоніфікованих елементів його членів. Таке розуміння повинно стати ключовим елементом у вивченні політико-владних цінностей соціальних утворень, тому що воно визначає необхідну науково-методологічну основу цих явищ.

На наше переконання, відправним положенням у дослідженні політико-владних цінностей соціумів повинно стати розуміння того, що виникаючи на основі об'єднання персоніфікованих інтересів та потреб окремих осіб-персон, вони формуються на персоніфікованих засадах і стають, власне кажучи, соціальними персонами. Тому делеговані до складу соціальних утворень політичні цінності їхніх суб'єктів, що мають персоніфікований характер, випродуковують соціальні цінності соціоперсони, які неодмінно набувають персоніфікованого, але уже соціального характеру. Тобто соціоперсоні притаманні свої, специфічні політико-владні цінності, які випливають з її персоніфікованої сутності.

Персоніфікований характер політичних цінностей соціоперсони потребує, передовсім, їхнього адекватного прояву. Цей прояв передбачає, насамперед, структурування цінностей, тобто визначення тих з них, які є справжніми чи несправжніми, першочерговими, що вимагають негайного задоволення, чи цінностями перспективи, головними та другорядними тощо. Критерієм такого ціннісного впорядкування повинна бути персоніфікована сутність соціоперсони. А це означає, що в ціннісній ієрархії важливішим є те, що повніше проявляє або сприяє прояву цієї персоніфікованої сутності.

Однак персональний аспект соціоперсони, безумовно, також становить собою динамічне явище. Зміни в ньому перебувають у тісній залежності від характеру розвитку самої соціоперсони. Тому про систему її політичних цінностей можна говорити як про відносне явище, що визначене конкретними обставинами і є актуальним для певних умов. Очевидно, що в політичній ціннісній системі соціоперсони наявні як елементи, що діють тривалий період, так і елементи, значення яких доволі обмежене в часі. Це, безумовно, відображається на характері ціннісної системи соціоперсони загалом і, особливо, на її динамічній складовій.

Адекватність відображення політичних цінностей соціоперсони значною мірою залежить від урахування їхньої багатогранної динаміки. Тому для визначення системи політичних цінностей соціоперсони необхідний аналіз її динамічних елементів. Безумовно, така структурування є доволі складною. Однак критерієм цього відбору, у контексті ціннісної значущості, є персоніфікована сутність соціоперсони. Тобто в системі політичних цінностей соціоперсони, як і для персони, важливішими є ті динамічні елементи, що сприяють повнішому розкриттю її персоніфікованої сутності.

Отже, персоніфікація політичних цінностей соціоперсони подається як складний процес прояву і врахування політичних цінностей персон, що складають це утворення, а також як визначення на основі персоніфікованої суті соціоперсони його новоутворених політичних цінностей соціального характеру. До того ж така персоніфікація політичних цінностей є високодинамічним соціальним явищем, значення якого загалом та його окремих елементів зокрема зумовлено конкретними суспільними обставинами.

Забезпечення адекватності у вираженні персоніфікованої системи цінностей соціальних утворень через якнайповніше представлення їхніх персоніфікованих сутностей та урахування характеру її динаміки є тим методологічним підходом, який повинен бути застосований до усіх соціоперсон – від найменшої до глобальної.

Методологія, побудована на засадах домінування персоніфікованої сутності, є ефективним інструментом прояву та врахування динаміки політичної ціннісної системи будь-яких соціальних утворень, зокрема й таких, які, своєю чергою, самі складаються не з осіб-персон, а з інших соціальних утворень. Сьогодні такою соціоперсоною є також європейське співтовариство.

Європейській інтеграції як процесу, безумовно, притаманне багатоманіття. Породжена всезагальними глобалізаційними тенденціями загальносвітового характеру зближення [11, с. 19], вона спрямована на пошук перспективних форм соціальної організації на європейському континенті. Тому одним з найважливіших завдань європейської інтеграції є створення та розвиток перспективнішого, порівняно з державами чи їхніми союзами, соціального утворення. На наше переконання, таке утворення може бути створене лише на персоніфікованих засадах. Тобто європейське співтовариство в своїй соціальній формі, пошук якої активно триває сьогодні, виступатиме не чим іншим, як соціальною персоною загальноконтинентального, а, можливо, й глобального характеру.

Безумовно, європейська інтеграція вимагає розроблення і здійснення, відповідно до відведеної їй ролі, прогресивної політики та забезпечення високої організації владних відносин. Виконання цього завдання можливе лише на основі вироблення новітньої ціннісної системи таких відносин. А для цього необхідно осмислити значення європейського співтовариства як новітнього явища в системі цінностей політико-владного характеру.

У всезагальному процесі соціалізації, що полягає в створенні та розвитку нових, перспективних соціоперсон, європейське співтовариство виступає як соціальна перспектива. В цьому й полягає його головна політико-владна цінність. Адже характер загальної перспективи в розвитку політико-владних відносин людства значною мірою визначається саме характером цих відносин у європейському співтоваристві. Тому, чим успішнішою буде модель майбутніх європейських політико-владних відносин, тим більшу цінність вони становитимуть для реформування й відносин в загальносвітовій політико-владній системі.

Отже, політико-владні цінності, покликані до життя європейськими інтеграційними процесами, становлять собою нову сходинку в ієрархії цінностей і вказують на реальну перспективу їхнього розвитку в

майбутньому. Прогресивний характер європейських політичних та владних цінностей зумовлений, на нашу думку, високим рівнем відображення у них персонального елемента, що дало змогу значно наблизити політичну діяльність та здійснення влади у європейському співтоваристві до потреб особи та соціальних утворень.

Високий рівень персоніфікації цінностей політичної влади в європейському співтоваристві зумовлений позитивною історичною ретроспективою розвитку політичних відносин та організацією на їхній основі влади. На наше переконання, поглиблення персоніфікації політичної влади – це загальносвітова тенденція. Однак найсприятливіші умови для неї склалися саме в провідних країнах Європи, які й стали епіцентром поширення інтеграційних процесів. Цьому посприяв, насамперед, високий рівень персоніфікації в демократії [7, с. 35-36]. Через те демократичні цінності організації суспільного життя були перенесені на політичну владу і стали її невід’ємними цінностями. Демократія як цінність, зародившись і розвинувшись в Європі, безумовно, посприяла розвитку та утвердженню нинішніх прогресивних цінностей в політико-владних відносинах. Тому персоніфікація цінностей політичної влади європейського співтовариства, виступаючи як історичне явище, що визріло і розвинулось в європейських умовах, в нинішній своїй перспективі повинна бути такою, щоб забезпечувати належний зворотний вплив для оптимізації цих умов відповідно до сучасних потреб.

Фундаментальним ціннісним принципом політичної влади є відсутність конфліктів деструктивного характеру. У цьому контексті політичні та владні відносини європейського співтовариства можуть слугувати загальносвітовим взірцем. Високий рівень соціалізації, дотримання прав людини в цих відносинах є лише зовнішніми проявами глибшого, фундаментального процесу персоніфікації політичної влади. Завдяки йому в європейських країнах стало можливим переведення політико-владних конфліктів у конструктивну площину і зведення до мінімуму їхньої деструктивної складової. Визрівши спочатку в окремих країнах, такі політико-владні відносини поширились на все європейське співтовариство, ставши його атрибутами. На цій основі було забезпечено високий рівень суспільної стабільності загалом і політичної влади зокрема, що, безумовно, становить собою цінність політико-владного характеру, а тому й є привабливим для інших країн.

Стабільність політико-владного характеру як цінність творить основу для гармонізації політико-владних відносин. Досягти такої гармонізації можна лише якщо наріжним каменем здійснення політичної влади стане персональний чинник. Адже саме врахування істотних персоніфікованих ознак осіб-персон і соціоперсон формує необхідні передумови для гармонійних відносин в політиці та здійсненні влади. Окрім того, саме персоніфікація такого характеру дає можливість врахувати і належно використати динаміку самих політико-владних відносин.

Сучасним владним відносинам у європейському співтоваристві властивий високий рівень гармонізації, що досягнута завдяки відображенню в них персоніфікованих інтересів та прагнень домінуючої частини суспільства. Отже, в політичній владі виражені і провідні суспільні цінності, і зацікавлення у стабілізації відносин на основі відображення персоніфікованих інтересів та прагнень, і бажання постійного та неухильного зростання рівня їхньої присутності у владі. Тому підвищується ступінь як політико-владної, так і загальносуспільної гармонізації.

Основною складовою в гармонізації політико-владних відносин виступає те, що адекватність та систематичність врахування персонального чинника в них є необхідною передумовою забезпечення постійності гармонізації. А це, безумовно, становить важливий ціннісний елемент усієї системи цінностей політико-владного характеру. Сьогодні цей елемент найяскравіше проявляється саме в європейських відносинах політико-владного характеру.

Інтенсифікація європейських інтеграційних процесів зумовила й активізацію поширення європейських цінностей політико-владного характеру. Очевидно, тут не може бути однозначностей. Сьогодні розвиток європейської інтеграції породив певні проблеми, зумовлені як внутрішнім поглибленням цих процесів, так і їхнім розширенням [6, с. 135–138]. Тим не менше, європейські цінності, зокрема й політико-владного характеру є надзвичайно важливими для сучасних умов. Це проявляється в тому, що вони мають не вузьконаціональне, а глобальне значення. Воно впливає з їхньої персоніфікованої основи. Адже головним в політико-владних цінностях європейського характеру виступає не стільки форма їхнього прояву, як внутрішнє наповнення. Ним, власне, і є цінності персони, акумульовані, систематизовані та представлені в цінностях соціоперсон й винесені на глобальний рівень європейського співтовариства. Тому політико-владні цінності євроінтеграційного характеру – це сутнісні цінності. Форма їхнього прояву є другорядним явищем. А

це створює широкі можливості для політико-владної перспективи. Через це для європейських інтеграційних процесів, що розвиваються на персоніфікованій політичній та владній основі, існує широкий вибір політико-владних форм з урахуванням національних традицій, історико-державницьких особливостей, культурно-духовних потреб тощо.

Висновки. Отже, персоніфікація політико-владних цінностей в контексті європейської інтеграції виступає в першооснові як урахування та використання політичних інтересів та прагнень персони, представлення і посилення їх засобами соціоперсон та відображається в соціальному утворенні глобального характеру, яким і є європейське співтовариство. В умовах сучасної глобалізації, що зумовлює пошук нових, адекватних політико-владних форм, персоніфікація політико-владних відносин європейського типу становить собою ефективну, динамічну і гармонійну систему, яка здатна забезпечити відповідне до нинішніх потреб та інтересів представництво персоніфікованої сутності персон та соціоперсон, а тому й становить реальну основу гармонізації політико-владних відносин сучасності. Через те персоніфікація цих відносин є цінністю суспільної перспективи глобального характеру.

Перспективою подальших досліджень може бути наукове опрацювання персоніфікації сучасної європейської політико-владної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вдовина И. С. *Французский персонализм (1932 – 1982)*. – М., 1990.
2. Волес В., Волес Г. *Творення політики в Європейському Союзі*. – К., 2004.
3. Готвуд Б., Ган Л. *Аналіз політики для реального світу*. – К., 2004.
4. Кальниш Ю. *Аксіологічні засади євроатлантичної інтеграції України // Актуальні питання євроатлантичної інтеграції України / За заг. ред. В.П. Горбуліна*. – К., 2005. – Вип. 5. – С. 128–135.
5. Канетти Э. *Масса и власть*. – М., 1997.
6. Козут П.В. *Персоніфікація цінностей політичної влади українсько-польських прикордонних регіонів в контексті європейської інтеграції // Нова парадигма*. – 2005. – Вип. 48. – С. 135 – 143.
7. Козут П.В. *Демократія в контексті персоніфікації політико-владних відносин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2004. – Вип. 15. – С. 35–39.
8. Кульчицький О. *Український персоналізм. Філософська й етнопсихологічна синтеза*. – Мюнхен-Париж, 1985.
9. Мунье Э. *Манифест персонализма*. – М., 1999.
10. *Політична наука. Словник: категорії, поняття і терміни / За ред. Б. Кухти*. – Львів, 2003.
11. *Світова та європейська інтеграція: Навч. посібн. / За заг. ред. д-ра іст. наук, проф. Я.Й. Малика*. – Львів, 2005.
12. Соколов В.Н., Ханеев С.Е. *Власть. Политика. Массы*. – О, 2002.
13. Сорокин П. А. *Человек. Цивилизация. Общество*. – М., 1992.
14. Тоді Ф. *Нарис історії Європейського Союзу*. – К., 2001.
15. *Україна на шляху до Європи / За ред. Л. Хоффманна, Ф. Мьоллерс*. – К., 2001.
16. Халипов В.Ф. *Власть: основы кратологии*. – М., 1995.
17. *Lekszykon politologii / Red. nauk. prof. dr hab. A. Antoszewski, prof. dr hab. R. Herbut*. – Wrocław, 2004.